

JAMOVIIY O‘YINLARDA MUVAFFAQIYAT TAJRIBASINING BOLALARDA MAS‘ULIYAT HISSINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI

Nomozova Roziya Omonova

Oriental Universiteti Psixologi

O‘rinbayeva Yulduz Rashid qizi

Oriental universiteti samarqand kompusi

Jismoniy madaniyat yo‘nalishi Talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada jamoviy o‘yinlar jarayonida shakllanadigan muvaffaqiyat tajribasining bolalarda mas‘uliyat hissini rivojlantirishdagi pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda o‘yin faoliyatining bolalarning ijtimoiylashuvi, emotsional rivojlanishi hamda jamoada ishlash ko‘nikmalariga ta‘siri ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Xususan, jamoviy o‘yinlar orqali bolalarda o‘z vazifasini anglash, qaror qabul qilish, natijaga javobgarlik hissini shakllantirish jarayonlari tahlil etiladi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘yin asosidagi ta‘lim bolalarning motivatsiyasi, ijtimoiy faolligi va emotsional barqarorligini oshirishda samarali vosita hisoblanadi. Shuningdek, an‘anaviy va zamonaviy o‘yinlar bolalarda ijtimoiy xulq-atvor, hamkorlik va jamoaga tegishlilik hissini kuchaytirishi aniqlangan. Jamoviy o‘yinlarni tashkil etishning metodik jihatlari, muvaffaqiyat tajribasini yaratish mexanizmlari hamda mas‘uliyat hissini rivojlantirishdagi o‘rni yoritilgan. Tadqiqot natijalari jamoviy o‘yinlar bolalarda mas‘uliyat, intizom, o‘z-o‘zini nazorat qilish va ijtimoiy moslashuv kabi muhim sifatlarni shakllantirishda muhim pedagogik vosita ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: jamoviy o‘yinlar, mas‘uliyat hissi, bolalar rivoji, muvaffaqiyat tajribasi, o‘yin asosida ta‘lim, ijtimoiy ko‘nikmalar, motivatsiya, boshlang‘ich ta‘lim, pedagogik texnologiyalar, emotsional rivojlanish.

Zamonaviy ta‘lim tizimida bolalarning shaxs sifatida shakllanishi, ularning ijtimoiy ko‘nikmalari va axloqiy qadriyatlarini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang‘ich yoshdagi bolalarda mas‘uliyat hissini shakllantirish

ularning kelajakdagi shaxsiy va ijtimoiy muvaffaqiyatlarida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, jamoviy o'yinlar pedagogik vosita sifatida katta ahamiyat kasb etadi. Jamoviy o'yinlar orqali bolalar nafaqat bilim va ko'nikmalarni egallaydi, balki o'zaro hamkorlik, javobgarlik va umumiy maqsad sari intilish kabi muhim sifatlarni ham rivojlantiradi.

Jamoviy o'yinlar — bu bir nechta ishtirokchilar o'rtasida o'zaro hamkorlik asosida tashkil etiladigan faoliyat turi bo'lib, unda har bir ishtirokchi umumiy natijaga erishishda o'z hissasini qo'shadi. Bunday o'yinlar bolalarga jamoa ichida o'z o'rnini anglash, o'z harakatlari natijasini baholash va boshqalarning manfaatlarini hisobga olishni o'rgatadi. Ayniqsa, muvaffaqiyatli yakunlangan o'yinlar bolalarda ijobiy emotsiyalarni uyg'otib, ularda mas'uliyat hissining shakllanishiga kuchli turtki beradi. Mas'uliyat hissi — bu shaxsning o'z harakatlari natijasi uchun javob bera olish qobiliyatidir. Bolalarda ushbu sifatni shakllantirish murakkab va uzoq davom etadigan jarayon bo'lib, u ijtimoiy muhit, tarbiya va faoliyat turlari bilan chambarchas bog'liqdir. Jamoviy o'yinlar aynan shu jarayonda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi, chunki ular bolalarni faol ishtirok etishga, qaror qabul qilishga va natijaga javobgar bo'lishga undaydi.

Jamoviy o'yinlarda muvaffaqiyat tajribasi bolalarning ichki motivatsiyasini oshiradi. Ular o'z mehnati natijasida erishilgan yutuqni his etib, kelajakda ham shunday natijalarga erishishga intiladi. Bu esa bolalarda nafaqat o'ziga ishonchni, balki mas'uliyat hissini ham mustahkamlaydi. Masalan, jamoaviy sport o'yinlarida har bir ishtirokchi o'z vazifasini bajarmasa, umumiy natija salbiy bo'lishi mumkinligini tushunadi. Bu esa bolalarda o'z vazifasiga jiddiy yondashish zarurligini anglashga yordam beradi [3].

Shuningdek, jamoviy o'yinlar orqali bolalarda ijtimoiy rollarni bajarish ko'nikmalari shakllanadi. Har bir o'yin jarayonida bolalar turli rollarni bajaradi: yetakchi, ijrochi, tashkilotchi yoki kuzatuvchi. Bu rollar orqali ular jamoadagi o'z vazifalarini tushunib yetadi va ularga mas'uliyat bilan yondashishni o'rganadi. Ayniqsa, yetakchilik roli bolalarda mas'uliyat hissini yanada kuchaytiradi, chunki ular nafaqat o'zlari, balki jamoa a'zolari uchun ham javobgar bo'lishni his qiladi. Muvaffaqiyat tajribasi bolalarning emotsional rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'yin davomida erishilgan yutuq

quvonch, faxr va qoniqish hissini uyg‘otadi. Bu emotsiyalar bolalarda ijobiy xulq-atvorni mustahkamlaydi va kelgusida ham mas’uliyatli bo‘lishga undaydi. Shu bilan birga, muvaffaqiyatsizlik holatlari ham muhim ahamiyatga ega, chunki ular bolalarga xatolardan saboq olish va kelajakda yaxshiroq natijalarga erishish uchun harakat qilishni o‘rgatadi.

Pedagogik nuqtai nazardan qaraganda, jamoviy o‘yinlarni to‘g‘ri tashkil etish muhim ahamiyatga ega. O‘yinlar bolalarning yosh xususiyatlariga mos bo‘lishi, ularning qiziqishini uyg‘otishi va faol ishtirok etishga undashi lozim. Shuningdek, o‘yin jarayonida o‘qituvchi yoki tarbiyachi tomonidan nazorat va yo‘naltirish amalga oshirilishi zarur. Bu esa o‘yin jarayonining samaradorligini oshiradi va bolalarda kerakli sifatlarning shakllanishiga yordam beradi. Jamoviy o‘yinlarda muvaffaqiyat tajribasini yaratish uchun o‘qituvchi quyidagi omillarga e’tibor qaratishi lozim: o‘yin qoidalarining aniqligi, har bir ishtirokchining faol ishtirokini ta’minlash, rag‘batlantirish tizimini joriy etish va natijalarni tahlil qilish.

Ayniqsa, bolalarning har bir kichik yutug‘ini ham e’tirof etish muhimdir, chunki bu ularning motivatsiyasini oshiradi va o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘yin faoliyati orqali o‘rganish bolalarning bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirishiga yordam beradi. Shu bilan birga, ularning ijtimoiy va emotsional rivojlanishini ham ta’minlaydi. Jamoviy o‘yinlar esa bu jarayonda alohida o‘rin tutadi, chunki ular bolalarni ijtimoiy muhitga moslashishga, jamoada ishlashga va mas’uliyatli bo‘lishga o‘rgatadi. Ayniqsa, jamoviy o‘yinlarda muvaffaqiyat tajribasining mavjudligi bolalarda mas’uliyat hissini shakllantirish jarayonida alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki bola o‘z harakati natijasida jamoa umumiy natijasiga ta’sir ko‘rsatishini anglagan sari unda javobgarlik, intizom va o‘z vazifasiga nisbatan jiddiy munosabat shakllanadi.

Mas’uliyat hissining shakllanishi nafaqat maktabda, balki oilada ham qo‘llab-quvvatlanishi lozim. Ota-onalar ham bolalarni jamoviy faoliyatlarga jalb etish, ularning muvaffaqiyatlarini rag‘batlantirish va xatolariga to‘g‘ri munosabat bildirish orqali bu jarayonga hissa qo‘shishi mumkin. Bu esa bolalarning har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi [4].

Xulosa qilib aytganda, jamoviy o‘yinlarda muvaffaqiyat tajribasi bolalarda mas’uliyat hissini shakllantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. U bolalarning ijtimoiy, emotsional va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Pedagogik nuqtai nazardan, jamoviy o‘yinlardan samarali foydalanish uchun ularni maqsadga yo‘naltirilgan holda tashkil etish zarur. O‘yin jarayonida aniq qoidalar, teng ishtirok, rag‘batlantirish mexanizmlari va natijalarni tahlil qilish tizimi mavjud bo‘lishi lozim. Ayniqsa, o‘qituvchi va tarbiyachining yo‘naltiruvchi roli muhim bo‘lib, u bolalarning faoliyatini to‘g‘ri boshqarish, ijobiy muhit yaratish va har bir bolaning muvaffaqiyatini e’tirof etish orqali mas’uliyat hissining shakllanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Bu esa kelajakda mas’uliyatli, ijtimoiy faol va mustaqil fikrlaydigan shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. To‘xtaxodjayeva M.X. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2020. – 320 b.
2. Hasanboyeva O.U., To‘raqulova X.T. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 280 b.
3. Xodjayeva N.M. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022. – 256 b.
4. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020. – 300 b.